

ב א

עבודה לא תעשו" לאסור כל מלאכה שאיננה או"נ ולהודיע שאו"נ מותר בהן. ולא יאמר הכתוב לעולם באחד מכל שאר ימים טובים כל מלאכה, ולא יפרש בהם היתר אוכל נפש כי "מלאכת עבודה" ילמד ע"ז כו', ומפני שמזכיר שם (בחג המצות) כל מלאכה הוצרך לפרש 'אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם'.

ומבואר מדברי הרמב"ן שלא אסרה התורה ביו"ט אלא "מלאכת עבודה" וזה גופא מלמדנו שמלאכת או"נ לא נאסרה מלכתחילה היות ומלאכת או"נ אינה בכלל "מלאכת עבודה".

ב. והנה ההיתר דעשיית מלאכת או"נ ביו"ט אפשר לבאר בכ' אופנים:
(א) גם מלאכות או"נ אסורות מצ"ע שהרי הן בכלל "כל מלאכה לא יעשה בהם", אך כשנעשות לצורך או"נ — הוציאה אותן התורה מכלל "כל מלאכה" — היינו, שצורך האוכל הוא טעם וסיבה לתתיר איסור מלאכות אלו.

(ב) וכן נראה מדברי הרמב"ן. הנ"ל — מלכתחילה אין מלאכות או"נ בכלל איסור מלאכה; והכתוב "אך אשר

א. כתוב בפרשתנו: — בקשר לחגה"פ — "וביום הראשון מקרא קודש גו' כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" — היינו שיו"ט אסור בעשיית מלאכה (כשבת), פרט למלאכות שהן לצורך אוכל נפש שהן מותרות ביום טוב.

ונשנה האיסור דעשיית מלאכה כ"פ: בתורה בכל חג בפ"ע — ובכולם נאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו", ולא פירש בהם הכתוב היתר עשיית מלאכת אוכל נפש.

וצלה"ב טעם שיניים אלו.

והנה הרמב"ן כתב ע"ז: פי' "מלאכת עבודה" כל מלאכה שאינה לצורך או"נ, כענין שנאמר: ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ובכל עבודה בשדה ונעבדתם ונזרעתם... ומלאכה שהיא באו"נ היא מלאכת הנאה לא "מלאכת עבודה", וזה מתבאר בתורה, כי בחג המצות שאמר תחלה "כל מלאכה לא יעשה בהם" הוצרך לפרש "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", ובשאר ימים טובים יקצר ויאמר "כל מלאכת

(ז) להעיר ג"כ משמ"ק כתובות (ז, א ד"ה וזה שכתב): כל שם שחיטה חדא היא וכיון שהותרה שחיטה לצורך או"נ הרי לא היתה שחיטה בכלל לא תעשה כל מלאכה ומעתה כל שחיטה מותרת.
(ח) ראה ג"כ צפ"ע על הרמב"ם הל' שבת פ"ב הט"ז ד"ה שמע שטבע, וראה בארוכה בהמועדים בהלכה עמוד ה' ואילך.
(ט) ראה בהמשך דברי הרמב"ן: כי עבודה אצל ר"ל טורח ועמל שאדם עובד בו לאחר מל' עבודתו. וראה אמרי בינה (להר"מ אויערבאך) דיני יו"ט ס"א שכתב

- (1) יב, טז.
- (2) אמור כג, ז. ה. כא. כה. לה. לו. פנחס כח, יח. כה. כו. כט. א. יב. לה.
- (3) אמור כג, ז. והובא בחנוך מצוה רחצ. וכ"כ הרמב"ן בשם הר"ח (הוצאת שעוועל). וכ"ה דעת הרמב"ם לפי המ"מ הל' יו"ט פ"א ה"א. וראה לח"מ שם. אבל ראה פ"ח ס"י תצה (ד"ה ולכן). וראה ב"י סתק"ח (ד"ה ומ"ש רבינו בשם ר"ש).
- (4) יתרו כ, ט.
- (5) שמות א, יד.
- (6) יחזקאל לו, ט.

ולכאורה י"ל דפליגי בזה ב"ש וב"ה במס' ביצה י: ב"ש אומרים אין מו" ציאין לא את הקטן כו' לרה"ר וב"ה מתירין. ומפרש בגמרא דפליגי אי אמרינן "מתוך שהותרה לצורך (או"נ) הותרה (נמי) שלא לצורך".

בפשטות יש לפרש, דב"ה סברי דב"אך אשר יאכל לכל נפש" הופקעו מלאכות או"נ מגדר איסור מעיקרא. ולכן מותרות הן גם כשאין לצורך או"נ י: ; וב"ש סברי, ד"אשר יאכל לכל נפש" הוא טעם להתיר מלאכות אלו, ובמילא לא התירתן תורה אלא כשעשיתן היא לצורך או"נ — וכש" אין לצורך או"נ הרי הן באיסורין י.

ג. אדמוה"ז בשלחנו י: כותב: רא" שו" ושביעי של פסח וחג השבועות כו' הן הנקראים ימים טובים וכל העושה מלאכת עבודה בא' מהן הרי זה לוקה מה"ת שנא' "כל מלאכת עבודה לא תעשו גו'" ומהו מלאכת עבודה כל מלאכה שאינה נעשית ב" אוכל או משקה כו' אבל כל מלאכה הנעשית באוכל או במשקה כו' נקראין כל מלאכות אלו כו' מלאכת אוכל נפש

יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" בא ללמד פי' הכלל ד"כל מלאכה לא יעשה בהם" שאין המדובר אלא ב" מלאכות שאינן לצורך או"נ. היינו, ש"אשר יאכל לכל נפש" הוא סימן י: וקביעות ההגדרה של אלו מלאכות שלא חל בהן האיסור.

ונפק"מ להלכה: המתענה י: ביו"ט אי מותר מדאורייתא במלאכת או"נ. להסברא (דמלאכות אלו אסורות מצ"ע, אלא) שהותרו מטעם שהן צורך או"נ הרי מובן שהיתר זה אינו אלא במי שאוכל ביו"ט; אבל המתענה ביו"ט, מכיון שאין לו צורך אכילה במלאכות אלו נשאר לגבי' האיסור שבהן. משא"כ להסברא שמעולם לא נאסרו מלאכות או"נ ביו"ט — גם המתענה מותר לעשות מלאכות אלו.

עפ"י דעת הרמב"ן דגם מלאכת או"נ באם עושה אותה כעבד העובד את רבו, חל עלי' התואר מלאכת עבודה (— במובן זה) ואסורה.

אמנם אי"ו סתירה למ"ש בפנים, כי מ"מ י"ל דס"ל שמלאכות או"נ מצ"ע אינן מלאכות האסורות ביו"ט אלא דכשנעשות באופן דעבודת עבד או מקבלים התואר מלאכה ובמילא נאסרות.

10) בשטמ"ק כתובות (ז, א) בשם שיטה ישי' : כל אותן מלאכות שהותרו לצורך אכילה לא היו בכלל לא תעשה כל מלאכה והאי דכתב רחמנא אשר יאכל לכל נפש לסימנא בעלמא הוא דכתב'. וברא"ש יומא (פ"ח סי"ד) בשם הר"מ מרוטנובורג: כיון דהתורה התירה לנו או"נ ביו"ט הוה לדידן כל או"נ ביו"ט כמו חול.

11) ברמ"א (או"ח סתקכ"ו ס"כ) ושו"ע אדה"ו (שם ס"ל. סתקצ"ו ס"ד) וראה אלי' רבה (סתקצ"ו סק"ד) החילוקי דיעות (בזה) שהמתענה אסור לעשות מלאכת או"נ ביו"ט — אבל לא כתבו אם זה מה"ת או מדרבנן, וראה מחצה"ש (סי' תקכ"ו שם). וראה צ"ח ביצה (יב, א על תודיה ה"ג רש"י כו') שכתב דאסור במלאכת או"נ מדאורייתא.

12) ביצה יב, א.

13) ראה בארוכה לקמן ס"ד וסי"ה. וראה שו"ת עמודי"אור תאו"ח סי' כט אות ב' שוהו ג"כ המחלוקת בירושלמי (שבת פ"ו ה"ב. ביצה פ"א ה"ג) גבי מבשל גבילה ביו"ט. וראה צפע"ג (שם) באו"א.

14) ועפ"י יש לבאר דיוק לשון המשנה (ביצה לו, ב. מגילה ז, ב) "אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד" — דבלבד" בא למעט בהחילוק וההיתר דמלאכת או"נ — דאינו אלא כשיש בפועל "אוכל נפש", אבל המלאכות כשלעצמן הן בגדר מלאכות (אסורות), ובזה דומין שבת ויו"ט גם ב" מלאכות אלו — ראה בגמרא (ביצה לו, א ועוד) דאוקמא למתני' אליבא דב"ש.

15) סי' תצה ס"א"ב.

והנה עפ"י המבואר לעיל (ס"ב) — דב"ה סברי דמלאכות או"נ לא נכללו מלכתחילה בכלל האיסור — מובנת היטב סברת רש"י דמותרות מדאורייתא גם אם אינן לצורך כלל. אמנם לדעת התוס' צלה"ב:

[דהרי לכאורה אפ"ל דהתוס' פלי-גי על רש"י וסברי בדעת ב"ה ש-צורך או"נ הוא טעם להתיר מלאכות אלו — דא"כ לא מהני מה שיש צורך היום קצת¹⁹, אם לא לצורך או"נ ממש, שזהו טעם ההיתר כנ"ל; ועכצ"ל כי גם לדעת התוס' סברי

מתוך שהתירה התורה כו' ובלבו שיהא בהן קצת צורך יו"ט — אבל לא כתב אם זה מדאורייתא או מדרבנן.

(19) ראה מג"ש (שם) — וראה לקמן הערה (28). אמרי בינה דיני יו"ט (שם). ועוד.

ומ"ש רש"י (שם) "כיון דהותרה לצורך הותרה מה"ת לגמרי, היינו, שהתורה הו"צ"א מלאכת או"נ מכלל מלאכות האסורות לגמרי. ומ"ש בתחילת הדיבור ד"לכיוצא יש הוצאה ליו"ט אלא כו" — היינו, שהוא בגדר מלאכה (ולא נתמעטה מן הכתוב "ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת" — ראה גמרא שם), אבל לא מלאכה אסורה — ונפ"מ אם יש מקום לגזירה "במידי דהוי טרחא דלא צריך" (כהמשך דברי רש"י. וראה שטמ"ק ביצה שם); כשנעשות באופן דעבודת עבד — ראה לעיל הערה 9.

(20) וגם: הרי הרמב"ן והרי"ח (דס"ל כהרמב"ן — כנ"ל הערה 3) ס"ל דאוי"נ הוי סימן, וס"ל ג"כ שצריך שיהא צורך היום קצת (ראה רמב"ן שבת קכד, ב ד"ה וביה מתירין. ר"ח הובא בתוס' ביצה שם). וראה גם הערה הבאה בדעת התוס'.

ולכן, אף את"ל בדעת התוס' שס"ל או"נ הוי טעם, דמ"מ מותר גם כשיש צורך היום קצת כי ה"טעם" הוא משום שמחת יו"ט (ראה שאנ"ס סק"ב), ולכן הותרה (לא רק הנאה של או"נ ממש, אלא) גם שאר כל צרכי היום (וראה המועדים בהלכה ע' ו) — אינו מספיק לבאר הרי"ח והרמב"ן, כנ"ל.

שהתורה התירה לעשותה לצורך אכילת יו"ט שנאמר "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

והנה מדברי אדמוה"ז בתחלתם "ומהו מלאכת עבודה, כל מלאכה ש-אינה נעשית באוכל או משקה" משמע (כסברת הרמב"ן), ד"מלאכת עבודה" פ"י מלאכה שאינה לצורך או"נ, ולכן מלאכת או"נ מותרת מעיקרא. אמנם מ"ש בהמשך דבריו "שהתורה התירה לעשותה לצורך אכילת יו"ט" משמע שגם מלאכות אלו הן בכלל מלאכות האסורות ביו"ט אלא שהתורה התירתן (בפסוק דידן) לצורך אכילת יו"ט — והיינו שצורך או"נ הוא הטעם להתיר מלאכות אלו, האסורות מצ"ע — ועפ"ז לכאורה סתרי דבריו אהדדי?

ד. והנה בפירוש דעת ב"ה "מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא ל-צורך", פליגי רש"י¹⁶ ותוס'¹⁷: רש"י מפרש שהותרה המלאכה גם אם אינה לצורך כלל — היינו שמדאורייתא מותרת המלאכה לגמרי, ורק מדרבנן צ"ל צורך קצת. והתוס' סברי דההיתר "שלא לצורך" היינו שאין בה צורך או"נ אבל צ"ל צורך היום קצת — והיינו שגם מדאורייתא לא הותרה המלאכה לגמרי, ואינה מותרת אא"כ יש בה צורך היום קצת¹⁸.

(16) ביצה יב, א ד"ה אלא מדלא אפליג. (17) ביצה שם ד"ה ה"ג. כתובות ז, א ד"ה מתוך. וכ"ה דעת כמה ראשונים ב"שטמ"ק כתובות (שם) וביצה (שם). וראה ב"י סתק"ח (ד"ה כל הוצאה). וכ"כ הפר"ח סתצ"ה בדעת הרמב"ם.

בתי קושיות הראשונים על רש"י ראה שטמ"ק כתובות וביצה (שם). מג"ש ביצה (על התוס' שם). פר"ח (שם). שעה"מ הל' יו"ט פ"א. אמרי בינה דיני יו"ט (שם). ועוד. (18) בשו"ע אדה"ו סתצ"ה סי"ג כתב:

שמהותן "מלאכת הנאה", היינו שאינן זקוקות לכוונת האדם בעשיית המלאכות בכדי להפכן ל"מלאכת הנאה", ולכן אין הפרש בין עשיית מלאכות אלו לתכלית וצורך של הנאה ותענוג לעי- שייתן שלא לשם תכלית וצורך זה או אחר, דמכיון שהמלאכה מהותה "מלאכת הנאה" הרי לא נכנסה מ" לכתחילה בכלל "מלאכת עבודה לא תעשו" — ולכן מותר לעשותן בכל אופן, גם אם אינן לצורך היום כלל.

ודעת התוס': גם מלאכות או"ג אי-נן שונות במהותן משאר המלאכות, אלא — באם נעשות לצורך הנאת האדם ביו"ט (צורך או"ג, או צורך אחר שהוא להנאת היום) או אינן — בכלל האיסור ד"מלאכת עבודה", אבל כשאין לצורך היום, הרי הן בגדר "מלאכות עבודה" — האסורות ביו"ט —

ב"ה שמלאכות או"ג הן מלאכות מותרות — ולפי"ז אי"מ]

מכיון שמלכתחילה לא נכללו מלאכות אלו בכלל האיסור, צ"ל מותרות גם כשאין לצורך היום כלל?

בהסבר מחלוקת זו דרש"י ותוס' י"ל: נתבאר לעיל בשם הרמב"ן ש"מלאכות או"ג אינן "מלאכות עבודה" אלא "מלאכות הנאה" ואינן נכללות ב"ה האיסור ד"כל מלאכת עבודה לא תעשו" — ולרש"י הפי' דסברא זו דמלאכות דלצורך או"ג הן בעצמם סוג מיוחד

(21) ראה פרמ"ג פתחה לה' יו"ט (פ"א סוף אות ו) שהביא "כדמות ראי' (מתוס') ביצה יב, א ד"ה השוחט) שסוברים כהר"מ ז"ל ד"מלאכת עבודה" אין בכלל (זה מלאכת) או"ג לצורך היום.

וראה גם בשמחת יו"ט (להרא"ל צונץ על התוס' שם) שכתב לתרץ קושיית התוס' [אהא דמוקי בגמרא דין דהשוחט עולת גובה ביו"ט לוקה אלבא דב"ש דלית להו מתוך — דלכאורה גם לבי"ה לוקה דהרי ס"ל וגדרים ונדבות אינן קריבין ביו"ט] וז"ל:

"ל בפשטות דודאי אי אמרינן מתוך דליכא איסורא כלל רק מכח גזירת הכתוב לכס ולא לגבוה ליכא רק לאו הבא מכלל עשה וליכא מלקות, אבל לב"ש דלית להו מתוך כו', ממילא הלאו הוא כמו בכל מלאכה שאינה לצורך או"ג ומסיים "ואפשר להעמיד זה בכוננת התוס' בתירוצם".

בצפצפ"ז ציינן לתוס' סנהדרין (סג, א ד"ה על) שכתבו שם: והא דאמרינן כו' דמבשל גיד הנשה ביו"ט לוקה כו' לא חשבינן להו לאו שבכללות דכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו כו', דהתם מפרש טפי דכתיב עבודה דמשתמע כל מלאכה שהיא עבודה

— אבל אין משם ראי' דפליגי על הרמב"ן, כי הו"ן דמבשל גיה"ג לוקה" מוקי לה בביצה (יב, ב) כב"ש דס"ל דלא אמרינן מתוך, ואו"ג הוי טעם ולא נמעט מ"מלאכת עבודה", וכפנים.

(22) אבל העושה מלאכה לצורך מחר י"ל שאי"ז "מלאכת הנאה" שהרי נעשית לשם עבודה שלא לשם הנאה (ראה שט"מ כתובות שם ד"ה וזה שכתב, וראה ג"כ לעיל הערה 9).

(23) ועפי"ז יומתק מ"ש התוס' (ביצה יב, ב ד"ה הכא נמי — בדעת ר"י דמבשל גיד אינו לוקה משום הבערה מטעם מתוך), דאף שאסור לו לאכול, אבל "כיון שהי' בדעתו של זה לאכול, היינו צורך יו"ט" [וראה במפרשים (מג"ש שם ועוד) שכתבו שזהו שדחקו לרש"י לומר דכשלא לצורך כלל מותר משום מתוך], ולפי המבואר בפנים מובן, דמכיון שעושה לצורך אכילה ה"ז מלאכת הנאה שמלכתחילה לא נאסרה.

(24) ראה אמרי בינה שם ד"ה וגראה, ובד"ה וראיתי, וראה ג"כ פרמ"ג (שם אות ד): "וכן מיו"ט לחול אפשר כה"ג לוקה כו' י"ל דאוכל נפש לצורך היום אין בכלל הלאו דעבודה, משא"כ לצורך כלבים וכדומה אלו אין ראוי לאדם, הוה בכלל מלאכת עבודה".

ב"ה דאו"נ הוא סימן וגדר של סוג המלאכות שאינן נכללות באיסור "מלאכת עבודה" [ועפ"י יוקשה עוד יותר בדברי אדה"ז כנ"ל ס"ג].

ה. אולם אפשר לבאר בסברת ה' תוס' דגם ב"ה סברי דאו"נ הוי טעם להתיר מלאכות אלו האסורות מצ"ע יי, — אלא שבאופן ההיתר ס"ל לב"ה יי שאין הכוונה שלצורך או"נ נדחה יי האיסור במלאכות אלו — (היינו ש' חשיבותו של צורך זה דוחה איסור

ולכן יי סברי תוס' שצריך להיות צורך היום קצת.

בסגנון אחר קצת:

רש"י סובר יי דב"אך אשר יאכל לכל נפש . . יעשה לכם" הגדירה התורה מלאכות אלו כסוג בפ"ע ("מלאכת הנאה") מצד עצמם וגוף פעולתן.

ותוס' סברי דב"אך אשר יאכל . . יעשה לכם" הגדירה התורה מלאכות אלו לפי מטרתם וכוונת עשייתן — שכשנעשות לצורך הנאת האדם הרי הן "מלאכות הנאה" ומלכתחילה לא נכללו בכלל "מלאכת עבודה".

ועפ"י י"ל דגם התוס' ס"ל בדעת

(27) ראה לעיל הערה 21. אבל גם כמבואר כאן מובנים דברי התוס'.

(28) ולהעיר ממ"ש המג"ש (בדעת רש"י, שם ד"ה ועור): דה"פ דאך אשר יאכל לכל נפש הכוונה הבערה ובישול וכיו"ב הוא מותר כו', סברי כיון דנקט קרא המלאכה ולא כתב אך אוכל נפש יעשה לכם, ש"מ שכונת התורה להתיר המלאכה לגמרי כו'. וכתב עוד שם: ואפ"ל (אבל אי"ז דעת רש"י) דמ"מ כיון דתלתה התורה באוכל נפש בעינן שיהא צורך קצת דומיא דאוכל נפש שהוא צורך היום.

[אמנם דעת רש"י דס"ל דלא בעינן צורך כלל, כבר נתבאר לעיל בפנים די"ל דלדירי' לא נאסרו כלל (בדעת הרמב"ן), וי"ל פ' כן גם ב' המג"ש (בדעת רש"י) ש"מ שכונת התורה להתיר המלאכה לגמרי כו'. והיינו שהוציאתן מכלל האיסור לגמרי. ולהעיר ג"כ משמ"ק ביצה (שם): "כי אסר רחמנא הוצאה בשבת אף יו"ט ה"י בכלל. אלא שחזר והוציאו מן האיסור כשהתירה כו' (ולכן) אפילו שלא לצורך כלל שריא מד' אורייתא כו' ואפ"ה כיון שההוצאה חשובה מלאכה ביו"ט דאצטריך רחמנא להתירה דין הוא שיגורו בה חכמים במדיו . . דלא צריך". וראה ג"כ לעיל הערה 19].

(29) וראה ג"כ שו"ע אדמוה"ו סתק"י בקו"א סוסק"ב: דודאי מלאכת או"נ הותרה לגמרי ביו"ט . . וא"א יו"ט דחוי אצל מלאכת או"נ . . יו"ט הותרה לגמרי לצורך אכילה.

(25) וכן מוכרח לומר בדעת הרמב"ן (ראה לעיל הערה 20). ואולי י"ל שכ"ה גם דעת החינוך (שם) שכתב: שאמרו ז"ל כו' כל דבר הצריך לאדם לבו ביום בין שהוא דבר מצוה כו' ובין שאינו דבר מצוה אלא צרכי הגוף לבו ביום כו' כל דברים אלו מותרין ובכלל היתר דאוכל נפש נינהו.

ובמנ"ח (ס"ק ה) הקשה: דברי הרה"ח צע"ג דנראה מדבריו דהא דמותר להוציא ס"ת וכדומה הוא מטעם כיון דצריך לו הוי כאו"נ כו' ובש"ס מבואר דהוצאה לכו"ע מותר שהותרה לצורך כו' (וראה חבדת ישראל (פלאצקי) קונטרס נר מצוה אות פה שכתב שדעת החינוך הוא כדעת היראים עמוד זמנים מצוה קיג שכ' דפליגי ב"ש וב"ה אם יאכל לכל נפש הוא רק אכילה או כולל הנאת הגוף כולם עיי"ש. וכ"כ בס' תועפות ראם על היראים (השלם, נדפס מכת"י סי' דש אות חי)).

אבל י"ל דס"ל (וראה לעיל הערה 3) כמבואר בפנים בדעת התוס'. ומ"ש "ובכלל היתר דאו"נ נינהו" י"ל דכוונתו כמבואר בפנים, שמכיון שההיתר דאו"נ נלמד ממלאכת עבודה, לכן המלאכות שיש בהן צורך (ואינן "מלאכת עבודה") נכללות ג"כ בהיתר זה.

(26) ראה מג"ש הובא לקמן הערה 28.

נאות שהוא „מקצת“ (באיכות) דצורך א״נ.

וזהו פ׳ דברי ב״ה: „מתוך שׁ הותרה לצורך כ״ — מכיון שׁ לצורך א״נ הותרה המלאכה, היתר בעצם המלאכה — הותרה שלא לצוֹרֵךְ, לכל שאר ה״לא צורך״ שמחוץ לה. צורך קצת״; בין שהוא מקצת מה צורך דא״נ ממש, בין שהוא צורך אשר יש בו צד השווה, „מקצת“ (בתוכן, איכות) מהצורך דא״נ.

ולכן סברי התוס׳ בדעת ב״ה ד״ הותרו רק באופן שיש צורך קצת של היום״.

ו. והנה עפ״י הנ״ל — די״ל דגם ב״ה סברי ד„אך אשר יאכל . . יעשה לכם“ הוא טעם להחזיר מלאכות אלו — י״ל דאדמוה״ז ס״ל כן״, ויתבאר היטב דבריו בשלחנו — ובהקדים: לכאורה אי״מ״ מדוע שינה הכ״

(34) ועפ״ז (דגם לב״ה הוי „טעם“) יומחק מ״ש סתמא דגמרא שבת ס, ב: יו״ט ושבת כי הודי גינהו דתנן כ״ (וראה תוס׳ שם ד״ה אין בין) — וראה לעיל הערה 14.

(35) ועפ״י המבואר בפנים יומחק לשון אדה״ז בשולחנו (סתצ״ה ס״ג): „שכל מלאך כות א״נ מתוך שהתירה התורה לעשותן (כשזה) לצורך אכילת יו״ט (לכן) הותרו לגמרי אפ״י שלא לצורך אכילת יו״ט״.

ועפ״י הנ״ל י״ל דמה שמסיים „ובכלד שיהא בהן קצת צורך יו״ט“, זהו מדאר רייתא, כפנים בדעת התוס׳. ועפ״ז מוויק ג״כ לשון אדה״ז בס״י תקיא ס״ו: ואעפ״י שהבערה הותרה אפילו שלא לצורך אכילה מ״מ לא הותרה א״כ יש בה צורך יו״ט. דמלשון „לא הותרה“ משמע שזה מדאר רייתא. וראה פר״ת סתצ״ה אות א ד״ה ולכן נ״ל.

(36) ראה ג״כ לקו״ת צו ד״ה ששת ימים (הב׳ טו, ב).

עשיית מלאכה ביו״ט, ולכן אינן מותרות א״כ צרכן הוא רק לאוכל (נפש), אלא שמצד הצורך הותרו ה״ מלאכות לגמרי; ולכן גם אינו צריך לצמצם במלאכת א״נ שתהא כולה כדי צורך״ אכילת היום, וכמו״כ מותר״ לשחוט בהמה גם אם אינו צריך אלא לכזית מבשרה, דמכיון שיש במלאכה זו איזה צורך של א״נ ה״ה מותרת לגמרי״ גם אם חלקה ואפילו רובה אינם לצורך זה.

ובזה יש להסביר גם שיטת ב״ה שהתירה התורה מלאכות אלו״ גם לשאר צרכי הנאה.

והביאור: מלאכות אלו (שהותרו) אף אם עושין אותן לשאר צרכי הנאת האדם ולא לצורך א״נ יש בהן צד השווה למלאכות דצורך א״נ — שׁ כולן צורך האדם — ולכן נחשב צורך זה דשאר הנאות האדם עכ״פ כ״ „מקצת“ לגבי הצורך דא״נ, ומכיון דחוינון שהמלאכות לצורך א״נ הותרו גם אם רק קצת הוא לצורך א״נ — כמו״כ די לן בהצורך דשאר ה״

(30) ביצה יו, א. רמב״ם הל׳ יו״ט פ״א ה״י שו״ע א״ח שם וס״י תקי״ב ס״א וס״ג.

(31) ביצה כה, א. רמב״ם הל׳ יו״ט פ״א ה״כ, שו״ע א״ח סתק״ג ס״א.

(32) ראה לעיל הערה 23. ועפ״י המבואר כאן בפנים י״ל ג״כ דמכיון שעושה זה לצורך אכילה ה״ז מה שהותר ואינה נחשבת מלאכה בעת עשייתה. וראה אפ״ענ״ג הלי שבת שם.

(33) ולהעיר ג״כ מ״ש בשו״ת א״יז סתשנ״ד (הובא בתו״ש בא מילואים סל״ח): מה סברא לומר מתוך כ״ מאין יסוד ומאין רגלים לדבר מילתא בלא טעמא, ונ״ל ליתן טעם לדבר מתוך שהותרה לצורך והוקלש האיסור הוקלש נמי דאפ״י שלא לצורך אין לוקה עליו כו״.

אכילת האדם — ובפ' אמור (וכו') מקצר ונאמר „כל מלאכת עבודה לא יעשה בהם“, מכיון שאין מקום לט' עות עי"ז ש"מלאכות או"נ" לא נאסרו מעיקרא (וכפ' הרמב"ן). שהרי כבר נתבאר בפעם הראשונה שהוזהרנו על איסור עשיית מלאכה ביו"ט שגם מלאכות אלו אסורות מצ"ע³⁸ (והות"ו מוטעם שהן לצורך או"נ).

והנה בשו"ע מביא איסור עשיית מלאכה בכל החגים, ולכן מביא הכתוב שבכל החגים „וכל העושה מלאכת עבודה . . הרי"ז לוקה . . שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו" ומוסיף לבאר ומהו מלאכת עבודה כל מלאכה שאינה נעשית באוכל או משקה וכו' — היינו בפסוק זה אין המדובר אלא בנוגע למלאכת עבודה, ולא נתפרש דין מלאכת או"נ, ואח"כ ממשיך לבאר דין מלאכת או"נ ומקורו „אבל כל מלאכה הנעשית באוכל . . נקראין . . מלאכות או"נ שהתורה התירה לעשותה . . שנאמר „אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם“ (דאמרו „אך“ — משמע דממעטה ומוציאה (מכלל איסור) — „התירה“).

ז. וההוראה בעבודת ה':

מזה שהתורה התירה מלאכות ה' אסורות ביו"ט לצורך אכילת יו"ט נראה עד כמה שמחת יו"ט הו"ע

(39) ויתירה מזו — ראה חי' חת"ס (כיצה יב, א ד"ה ואמנם): דבפ' בא לא כתיב מלאכת עבודה אלא אשר יאכל לכל נפש ומשמע דבעי עכ"פ צורך או"נ קצת, והיינו משום דלא שרי' מטעם מתוך בלא צורך קצת כו' משו"ה כתיב אך אשר יאכל לכל נפש (ולא כ' מלאכת עבודה, כי זהו ללמד) דבעי דוקא צורך נפש במקצת מיהת

תוב בפרשתנו לכתוב „כל מלאכה לא יעשה בהם“ ובמילא צריך לפרש היתר עשיית מלאכת או"נ — הרי ה"ל לכתוב (כבשאר החגים) „כל מלאכת עבודה וגו'" ובמילא מובן ש"מלאכות או"נ שהן „מלאכת הנאה“ מכתחילה לא נכללו בהאיסור³⁹?

והביאור: איסור עשיית מלאכה ב' יו"ט נזכר לראשונה בפרשתנו, ולכן דייק הכתוב (ולא כתב „כל מלאכת עבודה לא יעשה בהם“ שמשמעותו שמלאכת או"נ — „מלאכת הנאה“ מ' לכתחילה לא נאסרו — אלא) „כל מלאכה (סתם) לא יעשה בהם“ ומלמ' דנו שכל המלאכות אסורות הן ביו"ט, ומוסיף⁴⁰ „אך אשר יאכל . . יעשה לכם“ שעי"ז מובן שהמלאכות אלו התירן התורה — מטעם שהן לצורך

(37) ועד"ז קשה לפמ"ש הרמב"ן בהמשך דבריו, ד"ממלאכת עבודה" ה' אפשר לומר שאו"נ בטורת אסור, וקרא דאך אשר יאכל גו' משמיענו דכל או"נ מותר — דהול"ל גם בפ' בא „כל מלאכת עבודה לא תעשו" * (כי ל"ל לשנות מכל שאר היו"ט — כשדין כולם שווה), ולהמשיך „אך אשר יאכל“ להשמיענו דאו"נ מותר גם בטורת?

(38) וראה ג"כ טור סתצ"ה: „כל מלאכה כו' אסורה ביו"ט חוץ ממלאכת או"נ דכתיב אך אשר יאכל גו' ותנן אין בין יו"ט לשבת כו'".

ולהעיר מלשון הרמב"ם בסהמ"צ מצוה שכת: כמו שכתוב בא' מהם אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וה"ה לשאר יו"ט. — והוא דלא כמ"ש המ"מ שבהערה 3 — ראה חמדת ישראל שם.

(*) ואפשר ללמוד מזה דשאר מלאכות גם הקלות אסורין — ראה רמב"ן שם — במדת אם אינו ענין לקשות שנאמר באמור, תנאו לשאר מלאכות גם הקלות.

עיקרי בהמועדים וכמו שנאמר "מוֹ-
עדים לשמחה".

והנה ידוע דהארת המועדים מאי-
רה בכ"י יי. ועפ"י הנ"ל דהשמחה
הו"ע עיקרי ביו"ט, מובן שגם שמחת
יו"ט צריך האדם להרגישה בכל ה-
שנה.

ז. א. דנוסף על שמחת האדם בעת
קיום המצוה יי — "שמחה של מצוה",
פועלת הארת המועדים שירגיש שמ-
חה זו במשך כל היום.

(משיחת יום ב' דחגה"ס ושבת חוהמ"ס
ה'תשכ"ח)

(40) נוסח התפלה דשלש רגלים. וראה
לקו"ת צו (שם) דרושים לשמע"צ פח, ד.
ועוד.

(41) לקו"ת ברכה צח, ב. ספה"ש תש"ג
ע' 75 ואילך.

(42) ראה רמב"ם סוף הל' לולב. לקו"ש
ח"א ע' 228 ואילך.

ב א ב *

בבבלי נלמד הוא מהפסוק "פדה תפ" דה", ובירושלמי — מהפסוק שב" פרשתנו?

ב. והנה יש הפרש, בתוכן וב" ענין, בין הציווי של פדיון הבן ה" אמור בפרשתנו ובין זה הנאמר בפ' קרח: א) בפרשתנו נאמר "וכל בכור אדם בבניך תפדה", "וכל בכור בני אפדה"*, — מפורש בה שהאב הוא שצריך לפדות את בנו הבכור, משא"כ בפ' קרח שנאמר סתם: "אך פדה תפדה את בכור האדם". ב) בפרשתנו בא הציווי בהמשך להענין דיציאת מצרים, והוא הטעם לציווי זה: "ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים... על כן... כל בכור בני אפדה"; בפ' קרח נאמר פדה"ב בפרשת מתנות כהונה (ובהו" ספת פרטים: "מבן חודש", "חמשת שקלים"*)⁹.

ועפ"ז יל"פ טעם ההפרש שבין ה" בבלי והירושלמי בנוגע למקורו של הדין באם לא פדאו אביו שהבן חייב לפדות א"ע, אלא שיש להקדים פירוש וביאור הסיום דמסכת פסחים בענין פדיון הבן.

ג. בסוף מס' פסחים איתא: "ר' שמלאי אקלע לפדיון הבן, בעו מיני": פשיטא על פדיון הבן אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן אבי הבן מברך, ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה כהן מברך או אבי הבן מברך — כהן מברך דקמטי הנאה

א. מהפסוק "וכל בכור אדם בבניך תפדה" שבפרשתנו: למדין בירושלמי: (נוסף על עצם חיוב האב לפדות את בנו בכורו:*) שאם לא פדה האב את בנו, חייב הבן לפדות את עצמו* (כשיגדיל*). אמנם בבבלי: למדין דין זה מהפסוק "פדה תפדה גו"*, הנאמר בפ' קרח*.

וצריך להבין: א) מאי בינייהו מ" איזה פסוק ילפינן שאם לא פדאו אביו חייב לפדות עצמו; ב) מאי טעמא

(*) וסיום מסכת פסחים.

(1) יג, יג.

(2) קידושין פ"א ה"ז.

(3) וכן הוא בקה"ר פ"ט, ט. אבל בבבלי (קידושין כט, א) למדו שהאב חייב לפדות את בנו מפסוק (תשא לך, כ) "כל בכור בניך תפדה" (וראה בתו"ש פ' בא שם אות קעח). וראה לקמן סוף הערה 19.

(4) "דאדם מיותר, קרי ב" וכל בכור אדם עצמו או בבניך תפדה" (קה"ע בירוש' שם). במכילתא (ע"פ) וביל"ש (רמז רכה) למדין מהכתוב "וכל בכור בני אפדה" ש" בפרשתנו (יג, טו).

(5) פרש"י על הרי"ף קידושין שם. רמב"ם הל' בכורים פ"א ה"ב. טוש"ע יו"ד סי' שה סט"ו. וראה פתחי תשובה שם.

(6) קידושין שם.

(7) כ"ה הגירסא בגמרא, וכן הוא בב"י ובדרישה יו"ד סי' שה, רדב"ז (לרמב"ם הל' בכורים פ"א ה"ב), לבוש שש"ה ס"י. עץ יוסף לנחומא פרשתנו יב (ובפשטות הכוונה היא ליתורא דקרא). אבל ראה פירוש רש"י (קדושין שם) ד"ה תיפדה ובב"ח שם (אבל גם בפרש"י י"ל שהכוונה היא להפסוק דפ' קרח כמו שהובא בקה"ע לירוש' שם. וראה מהרש"ל ומהרש"א בפ' רש"י, ר"ן ד"ה לפדותו. הל' בכורות לה' רמב"ן פ"ח. רי"ט אלגזי שם סע"ז (וראה בהמובא בתו"ש בא שם אות קפ).
(8) ית, טו.

(9) יג, טו.

(10) ית, טו.